

การธำรงรักษาหัวคะแนนทางการเมืองท้องถิ่น*

MAINTAINING LOCAL POLITICAL CANVASSERS

พิมพ์ภูธรณ์ มากสุวรรณ*, วิทยาธร ท่อแก้ว, สุภาภรณ์ ศรีดี

Pimpupord Marksuwan*, Wittayatorn Tokeaw, Supaporn Sridee

สาขาวิชานิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช นนทบุรี ประเทศไทย

School of Communication Arts, Sukhothai Thammathirat Open University, Nonthaburi, Thailand

*Corresponding author E-mail: stepgift2424@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มุ่งนำเสนอแนวคิดและหลักการการธำรงรักษาหัวคะแนนทางการเมืองท้องถิ่น หัวคะแนน คือ บุคคลหรือกลุ่มบุคคลในชุมชนที่มีอิทธิพลในการชักจูงให้ประชาชนเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้ง โดยหัวคะแนนมีบทบาทและมีอิทธิพลและสามารถชักจูงให้ประชาชนในพื้นที่เลือกผู้สมัคร การประสานงานกับผู้มีสิทธิเลือกตั้ง การให้ข้อมูลข่าวสาร การนำข้อเรียกร้องของชุมชนไปยังผู้สมัคร การส่งเสริมภาพลักษณ์ของนักการเมืองในสายตาของประชาชน โดยการธำรงรักษาหัวคะแนนมีแนวคิดสำคัญ 3 ประการ ได้แก่ 1) การสร้างตัวกลางการสื่อสารมีอาชีพ ซึ่งหัวคะแนนทำหน้าที่เป็นผู้ถ่ายทอดสารจากผู้สมัครสู่ประชาชนอย่างมีประสิทธิภาพ โดยต้องมีทักษะการสื่อสาร การโน้มน้าวใจ และความเข้าใจบริบททางสังคมและการเมืองในพื้นที่ เพื่อให้สารเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายอย่างตรงจุดและน่าเชื่อถือ 2) การสร้างความซื่อสัตย์และจงรักภักดี เป็นรากฐานของความสัมพันธ์ที่มั่นคงและยั่งยืน หัวคะแนนที่มีความซื่อสัตย์ต่อผู้สมัครและได้รับความเชื่อถือจากประชาชน ส่งผลต่อการรักษาเสียงสนับสนุนได้ และ 3) การปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่อง ซึ่งหมายถึง การมีปฏิสัมพันธ์และการสนับสนุนกันในระยะยาว ไม่ใช่เฉพาะช่วงก่อนหรือระหว่างการเลือกตั้งเท่านั้น การมีบทบาทสม่ำเสมอช่วยสร้างความผูกพันทางการเมืองอย่างยั่งยืน โดยหลักการสำคัญมี 3 ประการ ได้แก่ 1) ความสัมพันธ์แบบต่างตอบแทน เพื่อส่งเสริมความรู้สึกมีคุณค่าและผลประโยชน์ร่วมกัน 2) ความใกล้ชิดและการสื่อสารตรง เพื่อลดความคลาดเคลื่อนทางข้อมูลและเพิ่มความไว้วางใจ และ 3) การให้สิ่งจูงใจอย่างเหมาะสม เช่น โอกาสในการเข้าถึงตำแหน่งหรือทรัพยากรในชุมชน เพื่อกระตุ้นการมีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่อง แนวคิดและหลักการเหล่านี้เป็นพื้นฐานสำคัญของการจัดการหัวคะแนนที่มีประสิทธิภาพในระบบการเมืองท้องถิ่น

คำสำคัญ: การธำรงรักษา, หัวคะแนน, การเลือกตั้ง, การเมืองท้องถิ่น

Abstract

This academic article aims to explore the concepts and principles underlying the maintenance and retention of local political canvassers. Canvassers are individuals or groups

within a community who possess influence and the ability to persuade voters to support specific electoral candidates. They play a pivotal role in shaping electoral outcomes by engaging with voters, disseminating political information, conveying community demands to candidates, and enhancing the candidate's public image. The concept of sustaining canvassers can be explained through three key ideas: 1) Establishing professional communication intermediaries – Canvassers function as effective messengers between candidates and the public. To fulfill this role, they must possess strong communication and persuasion skills, as well as a deep understanding of the local socio-political context, ensuring messages are targeted, credible, and well-received. 2) Fostering honesty and loyalty – Trust and loyalty form the foundation of stable and enduring relationships. A canvasser who remains honest and loyal to a candidate and is trusted by the community is more likely to maintain long-term voter support. 3) Maintaining continuous engagement – Sustaining canvassers requires ongoing interaction and mutual support beyond election periods. Regular involvement strengthens long-term political bonds and builds sustainable influence. The article also outlines three core principles for maintaining canvasser relations: 1) Reciprocal relationships – Encouraging mutual benefit and a sense of value in the collaboration; 2) Closeness and direct communication – Reducing information distortion and enhancing trust; and 3) Appropriate incentives – Providing access to opportunities or resources within the community to encourage continued participation. These concepts and principles form the essential foundation for effectively managing canvassers within the local political system.

Keywords: Maintenance, Canvasser, Election Campaign, Local Politics

บทนำ

ในการเมืองท้องถิ่นของประเทศไทยและอีกหลายประเทศที่มีการปกครองแบบประชาธิปไตย หัวคะแนนถือเป็นกลไกสำคัญที่ช่วยเชื่อมโยงระหว่างผู้สมัครหรือผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองกับประชาชนในระดับพื้นที่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเขตเลือกตั้งที่ผู้มีสิทธิเลือกตั้งมีจำนวนมาก การสร้างความสัมพันธ์อันดีและยั่งยืนกับหัวคะแนนจึงเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความสามารถในการรักษาฐานเสียงทางการเมือง ทั้งในแง่ของการจัดการหาเสียง การเผยแพร่นโยบาย ตลอดจนการสร้างควมไว้วางใจจากประชาชน (พูนสุข พูนสุขเจริญ, 2560) โดยหัวคะแนน (Political Canvasser) ซึ่งหมายถึง บุคคลหรือกลุ่มบุคคลในชุมชนที่มีอิทธิพลหรือสามารถชักจูงให้ประชาชนในพื้นที่เลือกผู้สมัครหรือพรรคการเมืองใดพรรคการเมืองหนึ่ง หรือทีมการเมืองใดในท้องถิ่น โดยหัวคะแนนมักจะมีบทบาททั้งในช่วงการเลือกตั้งและในระหว่างวาระการดำรงตำแหน่งของนักการเมือง เช่น การประสานงานกับผู้มีสิทธิเลือกตั้ง การให้ข้อมูลข่าวสาร การนำข้อเรียกร้องของชุมชนไปยังผู้มีอำนาจ ตลอดจนการส่งเสริมภาพลักษณ์ของนักการเมืองในสายตาประชาชน (ชัตติยา ใจเชื้อ, 2565)

ห้วคະแนนมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในกระบวนการหาเสียงเลือกตั้งระดับท้องถิ่น โดยทำหน้าที่เป็น “สะพานเชื่อม” ระหว่างผู้สมัครกับประชาชนในพื้นที่ ด้วยความใกล้ชิดกับชุมชน ห้วคະแนนสามารถเข้าถึงกลุ่มผู้มีสิทธิเลือกตั้งได้อย่างลึกซึ้ง รู้จักภูมิหลัง ความคิด และความต้องการของคนในพื้นที่ จึงมีศักยภาพในการโน้มน้าวและสร้างความไว้วางใจให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งตัดสินใจสนับสนุนผู้สมัครที่ตนดูแล ในบริบทการเมืองท้องถิ่นที่ความสัมพันธ์ส่วนบุคคลและความไว้วางใจมีอิทธิพลสูง ห้วคະแนนเปรียบเสมือนกลไกสำคัญในการกระจายข้อมูลข่าวสาร นโยบาย และวิสัยทัศน์ของผู้สมัครให้เข้าถึงชุมชนอย่างตรงจุด พวกเขายังมีบทบาทในการระดมพล จัดกิจกรรม และเฝ้าระวังคู่แข่ง ทำให้การหาเสียงเป็นระบบ มีเป้าหมาย และมีพลังในการขับเคลื่อน ด้วยเหตุนี้ ห้วคະแนนจึงไม่เพียงแต่เป็นผู้ช่วยหาเสียง แต่ยังเป็นส่วนหนึ่งของยุทธศาสตร์การเลือกตั้งที่ส่งผลต่อชัยชนะของผู้สมัครในระดับท้องถิ่นอย่างมีนัยสำคัญ

การธำรงรักษาห้วคະแนนไม่ใช่เพียงแค่การให้รางวัลหรือสิ่งตอบแทนเชิงวัตถุ แต่ยังหมายรวมถึงการสร้างสัมพันธ์ ความไว้วางใจ และความรู้สึกร่วมทางการเมืองระหว่างนักการเมืองกับห้วคະแนนด้วย กระบวนการเหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึงธรรมชาติของการเมืองในระดับรากหญ้า (Grassroots Politics) ซึ่งมักถูกกละเลยในการศึกษาการเมืองกระแสหลักที่เน้นเฉพาะการวิเคราะห์เชิงโครงสร้าง สถาบัน หรืออุดมการณ์ทางการเมือง (Scott, J. C., 1972) ในระดับนานาชาติ งานศึกษาของ (Kitschelt, H. & Wilkinson, S., 2007) ได้เสนอแนวคิดเรื่อง Clientelism หรือ "การอุปถัมภ์เชิงแลกเปลี่ยน" ซึ่งชี้ให้เห็นว่า การธำรงรักษาความสัมพันธ์ระหว่างนักการเมืองกับผู้สนับสนุนในระดับท้องถิ่นมักมีลักษณะของการให้สิ่งตอบแทนเฉพาะเจาะจง (Targeted Benefits) เช่น เงิน สิ่งของ บริการ หรือผลประโยชน์พิเศษ เพื่อแลกกับการสนับสนุนทางการเมือง ความสัมพันธ์ลักษณะนี้พบได้มากในประเทศที่ระบบราชการยังไม่เข้มแข็ง และประชาชนในระดับรากหญ้ายังพึ่งพาการเมืองท้องถิ่นในการเข้าถึงทรัพยากรของรัฐ

ในบริบทของไทย แม้ระบบการเลือกตั้งจะมีพัฒนาการและเปลี่ยนแปลงในหลายระลอก ทั้งในระดับชาติและท้องถิ่น แต่รูปแบบของการเมืองอุปถัมภ์ (Patron-Client Relationship) ก็ยังคงเป็นกลไกสำคัญของการเมืองท้องถิ่นไทยมาจนถึงปัจจุบัน นักการเมืองท้องถิ่นส่วนใหญ่ยังต้องพึ่งพาห้วคະแนนในการรักษาฐานอำนาจทางการเมือง โดยเฉพาะในพื้นที่ชนบทหรือกิ่งเมืองที่เครือข่ายสังคมและความสัมพันธ์ส่วนบุคคลยังมีบทบาทสูง (มานิต ธีระตันติกานต์, 2564) สำหรับการธำรงรักษาห้วคະแนนในบริบทไทยจึงมีลักษณะพิเศษที่ผสมผสานทั้ง Clientelism ในแบบสากล และรูปแบบความสัมพันธ์เชิงวัฒนธรรม เช่น บุญคุณ (Gratitude) ความใกล้ชิด (Proximity) และ ความไว้วางใจ (Trustworthiness) ตัวอย่างเช่น นักการเมืองอาจแสดงความเอาใจใส่โดยการเข้าร่วมกิจกรรมในชุมชน เช่น งานบุญ งานบวช งานศพ หรือการเยี่ยมเยียนผู้มีอิทธิพลในพื้นที่เพื่อรักษาสัมพันธภาพอย่างต่อเนื่อง (ธัญญ์นิธิ ศิริพงษ์ไพบูลย์, 2562) อย่างไรก็ตาม การธำรงรักษาห้วคະแนนในบริบทสมัยใหม่ย่อมไม่สามารถอาศัยเพียงการสร้างความสัมพันธ์แบบเดิมเท่านั้น การเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี การสื่อสาร และพฤติกรรมของผู้มีสิทธิเลือกตั้งในยุคดิจิทัล ได้ทำให้รูปแบบการธำรงรักษาห้วคະแนนต้องมีการปรับตัว เช่น การใช้สื่อสังคมออนไลน์ในการสื่อสารกับห้วคະแนน การสร้างทีมงานดิจิทัลเพื่อสนับสนุนภารกิจของห้วคະแนน หรือแม้แต่การให้บทบาทห้วคະแนนเป็นผู้นำความคิดเห็นในกลุ่มออนไลน์ในระดับท้องถิ่น (Schenkkan, N., 2018) โดยการธำรงรักษาห้วคະแนนในระดับท้องถิ่นจึงไม่ควรพิจารณาเพียงด้านเศรษฐกิจหรือผลประโยชน์เท่านั้น หากแต่ควรมองในมิติของสังคม การเมือง และวัฒนธรรมร่วมด้วย โดยเฉพาะในสังคมที่

ความสัมพันธ์ส่วนบุคคลมีความสำคัญสูง เช่น ประเทศไทย การดำรงรักษาหัวคะแนนจึงต้องอาศัยทั้งกลยุทธ์ทางการเมือง ความสามารถในการสื่อสาร การเข้าใจบริบทท้องถิ่น ตลอดจนความสามารถในการจัดการความคาดหวังของทั้งสองฝ่ายอย่างมีประสิทธิภาพ (โอฬาร ถิ่นบางเตียว, 2563) บทความวิชาการฉบับนี้มุ่งวิเคราะห์กลไกและแนวทางการดำรงรักษาหัวคะแนนทางการเมืองท้องถิ่นอย่างเป็นระบบ โดยอิงจากแนวคิดทางรัฐศาสตร์ สังคมวิทยาการเมือง และจิตวิทยาการเมือง ควบคู่กับกรณีศึกษาและข้อมูลภาคสนาม เพื่อเสนอแนวทางที่สอดคล้องกับบริบทของการเมืองไทยในยุคปัจจุบัน ทั้งนี้ เพื่อสนับสนุนการพัฒนาระบบการเมืองท้องถิ่นให้มีความโปร่งใส มีประสิทธิภาพ และมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง

หลักการดำรงรักษาหัวคะแนนทางการเมืองท้องถิ่น : หลักความสัมพันธ์แบบต่างตอบแทน

ในการเมืองท้องถิ่นของไทย "หัวคะแนน" คือผู้ที่ทำหน้าที่เชื่อมโยงระหว่างนักการเมืองกับประชาชนในระดับพื้นที่ เป็นทั้งกลไกสนับสนุนหาเสียง และเป็นผู้แทนของนักการเมืองในชุมชน การดำรงรักษาหัวคะแนนจึงไม่ใช่เพียงการมอบสิ่งตอบแทน แต่คือการสร้างความสัมพันธ์ที่ยั่งยืนผ่านหลักการที่มีรากฐานในวัฒนธรรมไทย โดยเฉพาะ "หลักความสัมพันธ์แบบต่างตอบแทน" (Reciprocity) ซึ่งสะท้อนถึงการแลกเปลี่ยนที่ไม่จำเป็นต้องเท่ากันในเชิงวัตถุ แต่อยู่บนพื้นฐานของความรู้สึกผูกพัน ความไว้วางใจ และความกตัญญู ซึ่งหลักการนี้ไม่เพียงแต่นัยสำคัญเชิงวัฒนธรรม แต่ยังเป็นกลยุทธ์เชิงการเมืองที่ทรงพลังในการรักษาเครือข่ายอำนาจในพื้นที่ การวิเคราะห์ความสัมพันธ์แบบต่างตอบแทนในบริบทของการดำรงรักษาหัวคะแนนจึงช่วยให้เราเข้าใจกลไกอำนาจทางการเมืองท้องถิ่นอย่างลึกซึ้ง โดยความสัมพันธ์แบบต่างตอบแทน หมายถึงการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ การให้และการรับระหว่างบุคคลที่มีความสัมพันธ์ต่อกัน ซึ่งอาจเกิดขึ้นในเชิงวัตถุ เช่น เงิน ของใช้ งาน หรือในเชิงคุณค่าทางสังคม เช่น ความช่วยเหลือ ความภักดี การให้เกียรติ (Mauss, M., 2000) แนวคิดนี้ฝังอยู่ในโครงสร้างทางวัฒนธรรมของสังคมไทย โดยเฉพาะความเชื่อเรื่องบุญคุณและการตอบแทน ซึ่งสอดคล้องกับหลักธรรมในพุทธศาสนา เช่น "รู้คุณ ทดแทนคุณ" ในทางการเมือง ความสัมพันธ์แบบต่างตอบแทนกลายเป็นโครงสร้างหลักของการรักษาหัวคะแนน เพราะนักการเมืองต้องการการสนับสนุน ขณะที่หัวคะแนนต้องการผลประโยชน์ หรือการยอมรับจากผู้มีอำนาจ การแลกเปลี่ยนนี้ดำเนินไปอย่างต่อเนื่องและแฝงอยู่ในรูปแบบที่หลากหลาย โดยกลไกการดำรงรักษาหัวคะแนนในระบบการเมืองแบบประชาธิปไตยใหม่และกึ่งประชาธิปไตย พบว่าการใช้ระบบอุปถัมภ์ทางการเมืองมีต้นทุนแฝงที่ทำลายหลักการประชาธิปไตยในระยะยาว ผู้เขียนเสนอว่าแม้กลยุทธ์เหล่านี้จะได้ผลในระยะสั้น แต่บั่นทอนความเชื่อมั่นในสถาบันการเมือง (Schaffer, F. C., 2020)

ลักษณะของความสัมพันธ์แบบต่างตอบแทนในบริบทของหัวคะแนน ประกอบด้วย 1) การให้โดยมีเงื่อนไขแฝง (Implicit Conditions) นักการเมืองให้สิ่งตอบแทน เช่น เงินทุนสนับสนุน การเข้าถึงทรัพยากรรัฐ หรือโอกาสทางสังคม โดยคาดหวังการตอบแทนในรูปแบบของความภักดี การช่วยหาเสียง และการควบคุมฐานเสียง 2) ความต่อเนื่องของการแลกเปลี่ยน ความสัมพันธ์ไม่ได้จบลงหลังการเลือกตั้ง แต่ดำเนินต่อเนื่องในรูปแบบของการเยี่ยมเยียน การมอบของขวัญ การไถ่ถามสารทุกข์สุกดิบ ซึ่งสร้างความผูกพันทางอารมณ์ 3) แรงกดดันทางสังคม ในบางกรณี ความคาดหวังของชุมชนหรือกลุ่มกดดันให้หัวคะแนนต้อง "ตอบแทน" ความกรุณาของนักการเมืองอย่างต่อเนื่อง แม้ในสถานการณ์ที่ตนไม่ได้ประโยชน์โดยตรง และ 4) การผูกพันทางวัฒนธรรมและ

ศีลธรรม โดยเฉพาะในพื้นที่ชนบท “การทดแทนบุญคุณ” และความเคารพผู้อาวุโสมีบทบาทสำคัญในความสัมพันธ์แบบต่างตอบแทนนี้ (สุภลักษณ์ กาญจนขุนดี, 2561)

ส่วนกลยุทธ์ที่ใช้หลักต่างตอบแทนในการธำรงรักษาหัวคะแนน ประกอบด้วย 1) การมอบหมายบทบาทในชุมชน นักการเมืองมักมอบบทบาทเชิงสัญลักษณ์หรือเชิงอำนาจให้แก่หัวคะแนน เช่น การตั้งให้เป็นกรรมการชุมชน ที่ปรึกษา หรือผู้ประสานงานโครงการต่าง ๆ ทำให้หัวคะแนนรู้สึกว่ามีคุณค่าและได้รับการยอมรับในสายตาคนอื่น ซึ่งเป็นการตอบแทนในเชิงสถานะ (Symbolic Capital) (Bourdieu, P., 1986) 2) การตอบแทนในรูปแบบทางเศรษฐกิจ การสนับสนุนเงินเล็กน้อย ๆ สำหรับกิจกรรมในหมู่บ้าน เช่น งานบวช งานศพ หรืองานกีฬา เป็นสิ่งที่หัวคะแนนคาดหวังจากนักการเมือง และนักการเมืองเองก็ใช้โอกาสนี้ในการแสดง “น้ำใจ” เพื่อสร้างความผูกพัน 3) การสร้างความสัมพันธ์เชิงส่วนตัว ความสัมพันธ์เชิงส่วนตัวระหว่างนักการเมืองกับหัวคะแนน เช่น การไปเยี่ยมบ้าน รับประทานอาหารร่วมกัน หรือช่วยเหลือยามเจ็บป่วย สะท้อนความสัมพันธ์ที่ลึกซึ้งเกินกว่าการเมืองแบบผลประโยชน์ ซึ่งมีพลังสูงมากในการรักษาสถานะเสียงระยะยาว และ 4) การให้โอกาสและการเข้าถึงเครือข่ายอำนาจ นักการเมืองที่สามารถเชื่อมโยงหัวคะแนนเข้ากับแหล่งทุน หน่วยงานราชการ หรือโครงการของรัฐ สร้างความรู้สึกว่าหัวคะแนน “มีเส้นสาย” และ “ได้รับสิทธิพิเศษ” ซึ่งเป็นรางวัลที่ยิ่งใหญ่ในระบบอุปถัมภ์ (Nelson, M. H., 2010)

แม้หลักความสัมพันธ์แบบต่างตอบแทนจะยังคงมีบทบาทสำคัญในปัจจุบัน แต่แนวโน้มของสังคมที่เปลี่ยนไป เช่น การศึกษาเพิ่มขึ้น การเข้าถึงข้อมูลมากขึ้น ทำให้ความสัมพันธ์แบบนี้ต้องปรับตัว การธำรงรักษาหัวคะแนนในอนาคตจึงควรเสริมด้วย 1) การสร้าง “ความรู้สึกเป็นเจ้าของ” ผ่านการมีส่วนร่วมในนโยบาย 2) การยกระดับคุณภาพชีวิตของหัวคะแนนในเชิงโครงสร้าง 3) การใช้เทคโนโลยีในการสื่อสารและติดตามผลการทำงาน 4) การเปลี่ยนจากระบบอุปถัมภ์เป็นระบบเครือข่ายเชิงประชาธิปไตย นอกจากนี้การศึกษาของ Nelson, M. H. ในจังหวัดนครปฐม พบว่านักการเมืองท้องถิ่นที่สามารถรักษาหัวคะแนนได้ดีมักมีวิธีการตอบแทนหลากหลาย เช่น การให้ทุนการศึกษาบุตรหลานหัวคะแนน สนับสนุนกิจกรรมทางศาสนา และการมอบหมายให้หัวคะแนนเป็นผู้ประสานงานโครงการพัฒนาในพื้นที่ ขณะเดียวกันงานวิจัยของ (สุภลักษณ์ กาญจนขุนดี, 2561) ชี้ให้เห็นว่า ความสัมพันธ์แบบต่างตอบแทนในบางพื้นที่พัฒนาไปเป็นความสัมพันธ์ทางสายเลือด เช่น การแต่งงานระหว่างลูกหลานนักการเมืองกับลูกหลานหัวคะแนน เพื่อสร้างพันธมิตร

โดยบทสรุปหลักความสัมพันธ์แบบต่างตอบแทนเป็นหัวใจของการธำรงรักษาหัวคะแนนทางการเมืองท้องถิ่นในสังคมไทย เป็นทั้งกลไกเชิงวัฒนธรรม เชิงสังคม และเชิงการเมือง ที่หล่อหลอมความสัมพันธ์อันดีระหว่างนักการเมืองและผู้สนับสนุน อย่างไรก็ตาม หลักการนี้ต้องปรับตัวให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของบริบทสังคม เพื่อให้การธำรงรักษาหัวคะแนนมีความยั่งยืน โปร่งใส และส่งเสริมประชาธิปไตยท้องถิ่นได้

หลักการธำรงรักษาหัวคะแนนทางการเมืองท้องถิ่น : หลักความใกล้ชิดและการสื่อสารโดยตรง

การเมืองท้องถิ่นมีลักษณะเฉพาะที่แตกต่างจากการเมืองระดับชาติ ทั้งในด้านโครงสร้าง ความสัมพันธ์ และรูปแบบของการมีส่วนร่วมของประชาชน “หัวคะแนน” คือ หนึ่งในกลไกสำคัญที่ช่วยให้การเมืองท้องถิ่นดำรงอยู่ได้อย่างมีประสิทธิภาพและสามารถขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เปรียบเสมือนตัวกลางระหว่าง

นักการเมืองกับประชาชน ฐานเสียงที่มั่นคงของนักการเมืองส่วนหนึ่งจึงขึ้นอยู่กับความสามารถในการดำรงรักษาหัวคะแนนให้เกิดความจงรักภักดี มีแรงจูงใจ และความเชื่อมั่นต่อผู้นำทางการเมือง ในกระบวนการดำรงรักษาหัวคะแนน หลักการหนึ่งที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง คือ "หลักความใกล้ชิดและการสื่อสารโดยตรง" (Proximity and Direct Communication) เนื่องจากการเมืองท้องถิ่นมีบริบทของความเป็นกันเอง ไม่เป็นทางการ และมีลักษณะของความสัมพันธ์เชิงเครือญาติ เพื่อนบ้าน หรือชุมชนอยู่มาก หลักความใกล้ชิดและการสื่อสารโดยตรงจึงกลายเป็นเครื่องมือสำคัญในการเสริมสร้างและดำรงความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำทางการเมืองและหัวคะแนนให้มั่นคงยิ่งขึ้น อย่างไรก็ตามการใช้โครงการลดความยากจนเป็นเครื่องมือในการดำรงรักษาความสัมพันธ์กับหัวคะแนนกำลังเป็นที่นิยมมากขึ้น แทนที่วิธีการดั้งเดิมอย่างการแจกเงินหรือของขวัญโดยตรงได้ (Hicken, A. & Nathan, N. L., 2023)

หลักความใกล้ชิด หมายถึง การมีความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในเชิงพื้นที่ สังคม และวัฒนธรรมที่ใกล้ชิดกัน ไม่ว่าจะเป็นการอยู่อาศัยในพื้นที่เดียวกัน การมีเครือญาติหรือความสัมพันธ์ทางสังคม รวมถึงการมีโลกทัศน์และคุณค่าร่วมกัน ส่วนการสื่อสารโดยตรง (Direct Communication) หมายถึง การพูดคุยหรือสื่อสารโดยไม่ผ่านตัวกลาง เช่น การพบปะ พูดคุย โทรศัพท์ หรือการใช้ช่องทางสื่อสารที่มีการโต้ตอบทันที ซึ่งเอื้อให้เกิดความเข้าใจ ความไว้วางใจ และความรู้สึกใกล้ชิดระหว่างกัน (McNair, B., 2011) เมื่อผู้นำทางการเมืองท้องถิ่นสามารถใช้หลักความใกล้ชิดและการสื่อสารโดยตรงในการปฏิสัมพันธ์กับหัวคะแนนอย่างต่อเนื่อง จะทำให้เกิดความสัมพันธ์ที่แนบแน่น หัวคะแนนรู้สึกว่ามีคุณค่าและมีบทบาทสำคัญในกระบวนการเมือง อันเป็นรากฐานที่มั่นคงในการดำรงรักษาหัวคะแนน (Putnam, R. D., 2000)

ความสำคัญของหลักความใกล้ชิดและการสื่อสารโดยตรงในการดำรงรักษาหัวคะแนน ประกอบด้วย 1) เสริมสร้างความไว้วางใจและความจงรักภักดี ความไว้วางใจ (Trust) เป็นพื้นฐานของความสัมพันธ์เชิงอำนาจและความร่วมมือในทางการเมือง (Hetherington, M. J., 2005) การพบปะพูดคุยอย่างใกล้ชิดและสื่อสารโดยตรงอย่างสม่ำเสมอช่วยลดช่องว่างความไม่เข้าใจ และเสริมสร้างความเชื่อมั่นซึ่งกันและกันได้มากกว่าการสื่อสารผ่านตัวกลางหรือช่องทางที่เป็นทางการ 2) ลดความเสี่ยงจากการเปลี่ยนขั้วทางการเมือง ในระบบการเมืองท้องถิ่นซึ่งมักมีการแข่งขันสูง การดำรงหัวคะแนนให้มั่นคงจึงมีความสำคัญยิ่ง หัวคะแนนที่รู้สึกว่ามี "ได้รับการดูแล" และมีสายสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดกับนักการเมืองจะมีแนวโน้มที่จะยึดมั่นและไม่แปรพักตร์ง่าย (Ufen, A., 2008) 3) สร้างภาพลักษณ์ผู้นำที่เข้าถึงได้ ผู้นำทางการเมืองที่มีภาพลักษณ์ของ "คนในพื้นที่" "คนกันเอง" ย่อมได้รับการยอมรับมากกว่าผู้นำที่ถูกมองว่าเป็นคนนอก หลักความใกล้ชิดและการสื่อสารโดยตรงจึงทำให้ผู้นำสามารถเสริมสร้างภาพลักษณ์ในมิตินี้ได้อย่างเป็นธรรมชาติ 4) เปิดโอกาสให้หัวคะแนนมีส่วนร่วมและเสนอความคิดเห็น การสื่อสารแบบเผชิญหน้าเปิดโอกาสให้หัวคะแนนสะท้อนปัญหา เสนอแนวทาง หรือแม้แต่ตั้งคำถามด้วยความหวังดี ซึ่งจะทำให้เกิดความรู้สึกว่า "เสียงของตนมีความหมาย" อันนำไปสู่ความรู้สึกมีส่วนร่วมในกระบวนการเมือง

องค์ประกอบของหลักการความใกล้ชิดและการสื่อสารโดยตรง การดำรงรักษาหัวคะแนนผ่านหลักความใกล้ชิดและการสื่อสารโดยตรงจะมีประสิทธิภาพมากขึ้น หากมีองค์ประกอบที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ 1) การมีปฏิสัมพันธ์อย่างสม่ำเสมอ ความต่อเนื่องเป็นกุญแจสำคัญของความสัมพันธ์ที่มั่นคง 2) การสื่อสารแบบสองทาง (Two-way Communication) ไม่ใช่เพียงการส่งสารฝ่ายเดียว แต่ต้องเปิดพื้นที่ให้หัวคะแนนสื่อสารตอบโต้ได้ (Lasswell, H. D., 1948) 3) ความเป็นกันเองและภาษาที่เข้าถึงง่าย การใช้ภาษาท้องถิ่นหรือภาษาที่เป็นกันเองช่วยลดความตึง

เครือข่ายและสร้างบรรยากาศที่เป็นมิตร และ 4) การแสดงออกถึงความเอาใจใส่เป็นรายบุคคล เช่น การจดจำชื่อสมาชิกในครอบครัว หรือเหตุการณ์สำคัญในชีวิตของหัวคะแนน ความท้าทายในการประยุกต์ใช้หลักความใกล้ชิดและการสื่อสารโดยตรง แม้ว่าหลักนี้จะเป็นพื้นฐานที่ทรงพลัง แต่การนำไปใช้ก็อาจมีข้อจำกัด เช่น ภาระงานของนักการเมือง ทำให้ไม่สามารถพบปะหัวคะแนนได้ทั่วถึงเสมอ การเติบโตของชุมชนเมือง ขนาดพื้นที่และประชากรที่เพิ่มขึ้นอาจลดระดับความใกล้ชิด การเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยี การพึ่งพาเทคโนโลยีอาจทำให้เกิดการสื่อสารที่ห่างเหินมากขึ้น หากไม่ใช้ควบคู่กับการสื่อสารโดยตรง โดยในเชิงยุทธศาสตร์ ควรสร้างระบบการนัดพบหัวคะแนนรายเดือนหรือรายไตรมาส จัดอบรมการสื่อสารแบบเผชิญหน้าให้แก่ทีมงาน ใช้เทคโนโลยีเสริม เช่น ไลน์กลุ่มเฉพาะกิจควบคู่การพบปะจริง และสร้างทีมผู้ประสานงานในแต่ละหมู่บ้านหรือชุมชนย่อยให้สามารถดูแลการสื่อสารใกล้ชิดแทนเมื่อจำเป็น ดังนั้นการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล เช่น แอปพลิเคชันมือถือและสื่อสังคมออนไลน์ได้เปลี่ยนแปลงวิธีการธำรงรักษาความสัมพันธ์กับหัวคะแนนได้ผ่านการสื่อสารรูปแบบใหม่ แต่ก็ยังคงหลักการพื้นฐานของระบบอุปถัมภ์ที่เห็นหน้าเห็นตากันไว้ แต่ปรับรูปแบบให้ทันสมัยขึ้น (Gonzalez-Ocantos, E., 2021) นอกจากนี้ความสัมพันธ์ระหว่างการซื้อเสียงกับการธำรงรักษาหัวคะแนนในระยะยาว เน้นว่าการปฏิบัติซื้อเสียงจะบ่อนทำลายหลักนิติธรรมแม้จะถูกทำให้ถูกกฎหมายในบางรูปแบบ (Mares, I. & Young, L., 2023)

บทสรุปหลักความใกล้ชิดและการสื่อสารโดยตรงถือเป็นแกนกลางของการธำรงรักษาหัวคะแนนในบริบทการเมืองท้องถิ่นที่มีลักษณะเชิงสัมพันธ์สูง นักการเมืองที่สามารถรักษาหลักนี้ได้อย่างสม่ำเสมอจะสามารถสร้างพันธมิตรที่มั่นคง และยั่งยืนต่อระบบการเมืองของตน การพัฒนาเทคนิคการสื่อสารแบบใกล้ชิดทั้งในเชิงพื้นที่และเชิงจิตวิทยา จึงควรถูกบรรจุในยุทธศาสตร์ทางการเมืองท้องถิ่นอย่างจริงจัง

หลักการธำรงรักษาหัวคะแนนทางการเมืองท้องถิ่น : หลักการสร้างสิ่งจูงใจ

การเมืองท้องถิ่นของไทยมีลักษณะเป็นความสัมพันธ์แบบใกล้ชิดระหว่างนักการเมืองและประชาชนในพื้นที่ ซึ่งในกระบวนการเลือกตั้ง หนึ่งในกลไกสำคัญที่ช่วยสนับสนุนและผลักดันให้นักการเมืองท้องถิ่นสามารถรักษาอำนาจทางการเมืองได้อย่างยั่งยืน คือ “หัวคะแนน” หรือ “เครือข่ายทางการเมือง” กลุ่มบุคคลที่มีบทบาทในการสร้างฐานเสียง ให้ข้อมูลข่าวสาร ชักชวน และโน้มน้าวประชาชนในพื้นที่ให้สนับสนุนผู้สมัครคนใดคนหนึ่ง การธำรงรักษาหัวคะแนนให้ยังคงจงรักภักดีและปฏิบัติงานทางการเมืองต่อเนื่อง จำเป็นต้องใช้กลยุทธ์หลายรูปแบบ หนึ่งในหลักการสำคัญ คือ “หลักการสร้างสิ่งจูงใจรูปแบบต่าง ๆ ” (Incentive-based Approach) ซึ่งมีความหมายครอบคลุมถึงการให้ผลตอบแทนหรือคุณค่าบางประการแก่หัวคะแนน ทั้งในรูปแบบวัตถุและนามธรรม เพื่อสร้างความผูกพันและแรงจูงใจในการสนับสนุนอย่างต่อเนื่อง

สิ่งจูงใจ (Incentive) หมายถึง แรงจูงใจหรือผลตอบแทนที่ใช้กระตุ้นพฤติกรรมของบุคคลในทิศทางที่พึงประสงค์ (Deci, E. L. & Ryan, R. M., 1985) ในบริบทของการเมืองท้องถิ่น สิ่งจูงใจคือผลประโยชน์บางประการที่นักการเมืองหรือผู้สมัครมอบให้กับหัวคะแนนเพื่อแลกเปลี่ยนกับการสนับสนุน ไม่ว่าจะเป็นการหาเสียง การโน้มน้าวผู้มีสิทธิเลือกตั้ง หรือการช่วยเหลือแพร่รณโยบายของผู้สมัคร โดยสิ่งจูงใจสามารถจำแนกได้เป็นหลายประเภท ได้แก่ 1) สิ่งจูงใจทางเศรษฐกิจ เช่น เงินสด รายได้จากงานโครงการ สัญญาจ้างงาน 2) สิ่งจูงใจทางสังคม เช่น การ

ได้รับการยอมรับ การมีสถานะในชุมชน 3) สิ่งจูงใจทางการเมือง เช่น ตำแหน่งในระบบราชการท้องถิ่น 4) สิ่งจูงใจเชิงอุดมการณ์ เช่น ความรู้สึกมีส่วนร่วมในอุดมการณ์หรือนโยบายของพรรค

ประเภทของสิ่งจูงใจที่ใช้ในการธำรงรักษาหัวคะแนน ได้แก่ 1) สิ่งจูงใจทางเศรษฐกิจ (Economic Incentives) หัวคะแนนจำนวนไม่น้อยมีแรงจูงใจจากผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจโดยตรง เช่น ค่าตอบแทนในการลงพื้นที่ รายได้จากการทำงานในโครงการที่นักการเมืองสนับสนุน โอกาสในการได้รับผลประโยชน์จากนโยบายหรือการจัดสรรงบประมาณ สิ่งจูงใจทางเศรษฐกิจมักเป็นรูปธรรมและให้ผลในระยะสั้น แต่มีพลังโน้มน้าวสูง โดยเฉพาะในพื้นที่ที่ประชาชนมีรายได้ต่ำ งานวิจัยของ Kitschelt, H. & Wilkinson, S. ชี้ให้เห็นว่าในประเทศกำลังพัฒนา การใช้ประโยชน์เชิงวัตถุเพื่อดึงดูดเครือข่ายทางการเมืองยังเป็นวิธีการที่ได้ผล 2) สิ่งจูงใจทางสังคม (Social Incentives) (Kitschelt, H. & Wilkinson, S., 2007) ในบางกรณี หัวคะแนนไม่ได้รับผลตอบแทนเป็นตัวเงิน แต่ได้รับการยอมรับจากชุมชน ได้รับการยกย่องว่าเป็น “คนของนักการเมือง” ซึ่งหมายถึงการมีสถานะทางสังคมในหมู่บ้านหรือชุมชน เช่น ได้รับเชิญเข้าร่วมกิจกรรมสำคัญ ได้รับความไว้วางใจในการเป็นตัวแทนประชาชนในเวทีต่าง ๆ สิ่งจูงใจทางสังคมช่วยสร้างความภาคภูมิใจในบทบาท และนำไปสู่ความจงรักภักดีที่ยั่งยืนกว่าสิ่งจูงใจทางเศรษฐกิจ (Verba, S. et al., 1995) 3) สิ่งจูงใจทางการเมือง (Political Incentives) นักการเมืองท้องถิ่นบางรายให้ตำแหน่งหรือโอกาสในการมีบทบาททางการเมืองแก่หัวคะแนน เช่น การแต่งตั้งเป็นผู้ช่วยสมาชิกสภาเทศบาล หรือให้โควตาเป็นกรรมการในโครงการต่าง ๆ ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น การได้รับอำนาจหน้าที่แม้เพียงเล็กน้อยสามารถเสริมแรงจูงใจให้บุคคลเหล่านี้รู้สึกมีคุณค่าและมีส่วนร่วมในอำนาจ (Fox, J., 1992) 4) สิ่งจูงใจทางอุดมการณ์และจิตใจ (Ideological/Moral Incentives) หัวคะแนนบางรายมีแรงผลักดันจากอุดมการณ์ทางการเมือง ความเชื่อในความสามารถของนักการเมือง หรือต้องการเห็นชุมชนพัฒนาในทางที่ดี เช่น ความศรัทธาในตัวผู้นำ หรือการมองเห็นนโยบายของผู้สมัครว่าเป็นประโยชน์ต่อสังคมโดยรวม สิ่งจูงใจในลักษณะนี้อาจไม่มีมูลค่าทางวัตถุ แต่มีพลังมากในการสร้างความผูกพันทางจิตใจ (Mansbridge, J., 2003)

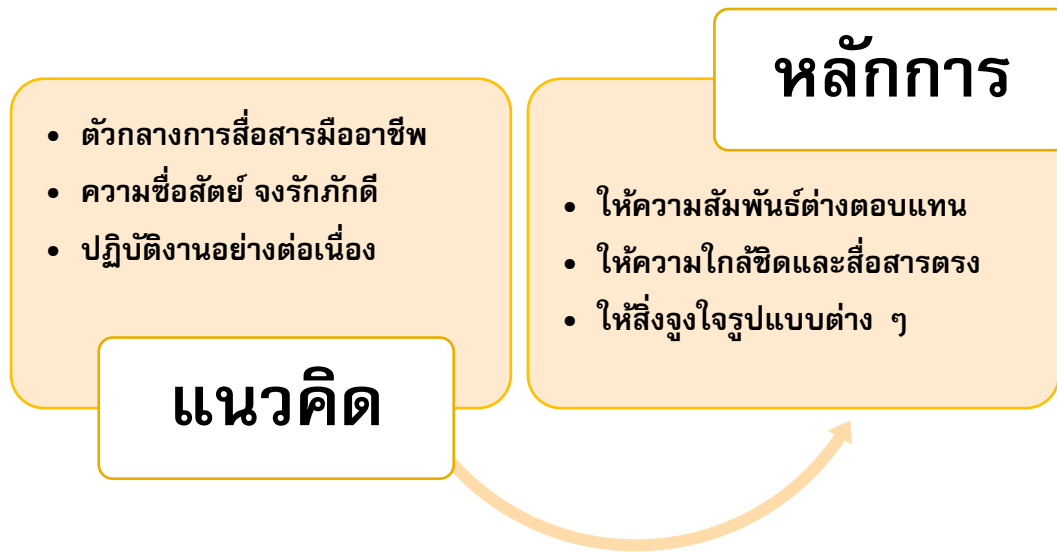
กลยุทธ์การใช้สิ่งจูงใจเพื่อรักษาหัวคะแนน ประกอบด้วย 1) การออกแบบสิ่งจูงใจให้เหมาะกับบริบทชุมชน นักการเมืองควรเข้าใจบริบทของพื้นที่ เช่น หากพื้นที่มีปัญหาปากท้องมาก อาจใช้สิ่งจูงใจทางเศรษฐกิจ หากพื้นที่มีความสัมพันธ์ที่ตึงเครียดระหว่างชุมชน อาจเน้นสิ่งจูงใจทางสังคม แนวคิดนี้สอดคล้องกับแนวคิด “Contextual Incentives” ที่เสนอโดย (Schaffer, F. C., 2007) 2) การสร้างระบบผลตอบแทนระยะยาว แทนที่จะให้ผลตอบแทนแบบจ่ายครั้งเดียว นักการเมืองควรสร้างระบบผลตอบแทนอย่างต่อเนื่อง เช่น ให้หัวคะแนนมีบทบาทในกิจกรรมของรัฐท้องถิ่น หรือเข้าร่วมคณะกรรมการต่าง ๆ อย่างสม่ำเสมอ กลยุทธ์นี้ช่วยสร้าง “ผลตอบแทนแบบสะสม” ซึ่งส่งเสริมความภักดีระยะยาว (Keefer, P. & Khemani, S., 2005) 3) การใช้สิ่งจูงใจผสมผสาน ในทางปฏิบัติ นักการเมืองประสบความสำเร็จมากที่สุดเมื่อใช้สิ่งจูงใจหลายรูปแบบควบคู่กัน เช่น การให้ค่าตอบแทนเบื้องต้นควบคู่กับการยกย่องเชิดชูในที่สาธารณะ หรือการสร้างอุดมการณ์ทางการเมืองให้หัวคะแนนรู้สึกมีส่วนร่วมในความสำเร็จของพรรค หรือกลุ่มการเมือง 4) การสร้างความสัมพันธ์แบบแลกเปลี่ยนระยะยาว (Reciprocal Relationship) การธำรงรักษาหัวคะแนนต้องสร้าง “ความสัมพันธ์แบบต่างตอบแทน” (Reciprocity) ซึ่งทั้งสองฝ่ายได้รับประโยชน์ ไม่ใช่แค่ในช่วงเลือกตั้ง แต่รวมถึงช่วงเวลาปกติด้วย (Scott, J. C., 1972) เช่น การช่วยเหลือครอบครัวหัวคะแนนเมื่อเกิดปัญหา การแสดงน้ำใจในงานศพ งานแต่ง หรือช่วยเหลือเมื่อมีภัยพิบัติ ข้อพึงระวังใน

การใช้สิ่งจูงใจ แม้สิ่งจูงใจจะเป็นเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพ แต่หากใช้ไม่ระมัดระวังอาจก่อให้เกิดผลเสีย เช่น การใช้เงินสตางค์ทำให้เกิดการซื้อเสียง ซึ่งขัดต่อกฎหมายเลือกตั้ง (พ.ร.บ.เลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่น พ.ศ. 2562) สิ่งจูงใจทางการเมืองอาจก่อให้เกิดระบบอุปถัมภ์ (Patronage System) ที่ทำให้ระบบราชการท้องถิ่นขาดความเป็นธรรมและประสิทธิภาพ สิ่งจูงใจที่ไม่ยั่งยืนอาจทำให้หวัคะแนนเปลี่ยนฝ่ายได้ง่ายเมื่อมีข้อเสนอที่ดีกว่า

บทสรุปหลักการสร้างสิ่งจูงใจรูปแบบต่าง ๆ เป็นหัวใจสำคัญของการธำรงรักษาหวัคะแนนทางการเมืองท้องถิ่นอย่างมีประสิทธิภาพ การใช้สิ่งจูงใจที่เหมาะสมตามบริบท ความต้องการ และค่านิยมของหวัคะแนนแต่ละราย จะช่วยสร้างความผูกพัน ความจงรักภักดี และส่งผลให้เกิดเครือข่ายการเมืองที่มั่นคง อย่างไรก็ตาม การใช้สิ่งจูงใจควรอยู่ภายใต้กรอบจริยธรรม กฎหมาย และหลักธรรมาภิบาล เพื่อไม่ให้กลายเป็นเครื่องมือแสวงหาผลประโยชน์โดยมิชอบ การส่งเสริมให้หวัคะแนนมีแรงจูงใจทางอุดมการณ์หรือจิตสำนึกเพื่อพัฒนาท้องถิ่นจึงเป็นสิ่งที่ควรได้รับความสนใจอย่างยิ่ง (วิทยากร ท่อแก้ว, 2568)

แนวคิดการธำรงรักษาหวัคะแนนทางการเมืองท้องถิ่นสามารถอธิบายได้ผ่าน 3 แนวคิด ได้แก่ 1) การสร้างตัวกลางการสื่อสารมืออาชีพ หวัคะแนนทำหน้าที่เป็นผู้ส่งสารระหว่างผู้สมัครกับประชาชนในพื้นที่อย่างมีประสิทธิภาพ การมีทักษะการสื่อสาร การโน้มน้าว และการประเมินบริบททางสังคม-การเมืองในท้องถิ่นอย่างมืออาชีพ ช่วยให้สารจากผู้สมัครเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายอย่างตรงจุดและน่าเชื่อถือ 2) การสร้างความซื่อสัตย์และจงรักภักดี ความไว้วางใจและความภักดีต่อกันระหว่างนักการเมืองกับหวัคะแนนเป็นพื้นฐานสำคัญ หวัคะแนนที่มีความซื่อสัตย์มักได้รับความเชื่อถือจากประชาชน และสามารถรักษาฐานเสียงได้อย่างมั่นคง และ 3) การปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่อง การธำรงรักษาหวัคะแนนต้องอาศัยการมีปฏิสัมพันธ์และสนับสนุนกันอย่างสม่ำเสมอ ไม่ใช่เพียงในช่วงเลือกตั้ง การทำงานต่อเนื่องช่วยสร้างความสัมพันธ์ที่ยั่งยืนและเสริมความผูกพันในระยะยาว ส่วนหลักการธำรงรักษาหวัคะแนนทางการเมืองท้องถิ่นมี 3 ประการสำคัญที่ช่วยสร้างความผูกพันและรักษาความร่วมมืออย่างยั่งยืน ได้แก่ 1) การให้ความสัมพันธ์ต่างตอบแทน ความสัมพันธ์ระหว่างนักการเมืองกับหวัคะแนนควรอยู่บนพื้นฐานของการแลกเปลี่ยนประโยชน์ซึ่งกันและกัน เช่น การช่วยเหลือเมื่อมีปัญหา สนับสนุนกิจกรรม หรือให้การตอบแทนในรูปแบบที่เหมาะสม เพื่อให้เกิดความรู้สึกมีคุณค่าและพร้อมสนับสนุนกันอย่างต่อเนื่อง 2) การให้ความใกล้ชิดและสื่อสารตรง การพบปะพูดคุยอย่างใกล้ชิด ช่วยให้หวัคะแนนรู้สึกถึงความสำคัญและความไว้วางใจ การสื่อสารโดยตรงลดความคลาดเคลื่อนของข้อมูลและเสริมสร้างความเข้าใจตรงกัน และ 3) การให้สิ่งจูงใจรูปแบบต่าง ๆ การให้ผลตอบแทนที่เหมาะสม เช่น ตำแหน่ง การสนับสนุนทุน หรือโอกาสในชุมชน เป็นแรงจูงใจสำคัญที่ช่วยกระตุ้นการมีส่วนร่วมและสร้างแรงจูงใจในการทำงานอย่างต่อเนื่อง ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 แสดงการดำรงรักษาหัวคะแนนทางการเมืองท้องถิ่น

สรุป

หัวใจของการดำรงรักษาหัวคะแนน อยู่ที่ “ความสัมพันธ์ระยะยาวที่มีความไว้วางใจ ความใกล้ชิด และผลประโยชน์ร่วมกัน” ซึ่งสามารถแจกแจงออกได้เป็นองค์ประกอบสำคัญ คือ ประการแรก ความไว้วางใจและความภักดี (Trust & Loyalty) ความเชื่อใจระหว่างนักการเมืองและหัวคะแนนเป็นรากฐานที่สำคัญ หากหัวคะแนนเชื่อมั่นในเจตนา ความซื่อสัตย์ และความจริงใจของนักการเมือง ก็พร้อมจะทุ่มเทแรงกายแรงใจช่วยหาเสียงอย่างต่อเนื่อง ประการที่สอง การมีปฏิสัมพันธ์อย่างต่อเนื่อง (Consistent Engagement) ความสัมพันธ์ต้องไม่จำกัดแค่ช่วงเลือกตั้ง นักการเมืองต้องสื่อสาร พูดคุย เยี่ยมเยียน หรือสนับสนุนหัวคะแนนอย่างสม่ำเสมอ เพื่อรักษาความสัมพันธ์ไม่ให้เกิดตอน ประการที่สาม ผลประโยชน์ร่วมกันและความรู้สึกมีคุณค่า (Reciprocal Benefit & Value Recognition) หัวคะแนนต้องรู้สึกว่ามีคุณค่าและได้รับผลตอบแทนที่เหมาะสม เช่น โอกาสในการมีส่วนร่วมทางสังคม ทรัพยากร หรือผลประโยชน์ที่ตอบโจทยชุมชน ซึ่งกล่าวโดยสรุป หัวใจของการดำรงรักษาหัวคะแนน คือ การดูแลรักษาความสัมพันธ์บนพื้นฐานของความจริงใจ ความใส่ใจ และความร่วมมือที่มีเป้าหมายร่วมกันระหว่างนักการเมืองกับหัวคะแนนอย่างมั่นคง

หลักการดำรงรักษาหัวคะแนนทางการเมือง สามารถสรุปอย่างเป็นระบบด้วยคำย่อว่า M-A-I-N-T-A-I-N O-K ที่มีความหมายถึงการดำรงรักษาอย่างดีเยี่ยม ซึ่งแต่ละตัวอักษรแสดงถึงองค์ประกอบหลักที่สำคัญ ดังนี้

M = Mutual Benefit (ผลประโยชน์ร่วมกัน) ความสัมพันธ์ควรตั้งอยู่บนพื้นฐานของการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ที่ทั้งสองฝ่ายพึงพอใจ

A = Accessibility (การเข้าถึงได้ง่าย) นักการเมืองควรเปิดช่องทางให้หวัคเณนเข้าถึงได้ตลอดเวลา ไม่ใช่แค่ช่วงเลือกตั้ง

I = Integrity (ความซื่อสัตย์) ความไว้วางใจเกิดจากความซื่อสัตย์ของทั้งสองฝ่าย ซึ่งเป็นแกนหลักของความสัมพันธ์ระยะยาว

N = Networking (การสร้างเครือข่าย) หวัคเณนควรได้รับการสนับสนุนให้ขยายเครือข่ายและรักษาความสัมพันธ์กับชุมชน

T = Trust Building (การสร้างความไว้วางใจ) ต้องมีการสื่อสารอย่างตรงไปตรงมา และให้คำมั่นสัญญาอย่างมีความรับผิดชอบ

A = Appreciation (การให้คุณค่า) นักการเมืองต้องแสดงความขอบคุณและเห็นคุณค่าหวัคเณนอย่างสม่ำเสมอ

I = Incentive (แรงจูงใจ) การให้สิ่งตอบแทนที่เหมาะสม ไม่จำเป็นต้องเป็นเงิน แต่อาจเป็นโอกาสหรือการสนับสนุนทางสังคม

N = Non-stop Engagement (การมีปฏิสัมพันธ์ต่อเนื่อง) การติดต่อสื่อสารและสนับสนุนต้องดำเนินอย่างสม่ำเสมอ ไม่เฉพาะช่วงเลือกตั้ง

O = Openness (ความเปิดเผย) ความโปร่งใสในการทำงานและตัดสินใจจะสร้างความเชื่อมั่นให้หวัคเณน

K = Knowledge Sharing (การแลกเปลี่ยนความรู้) ส่งเสริมให้หวัคเณนมีข้อมูล ข้อเท็จจริง และแนวทางการสื่อสารทางการเมืองที่ถูกต้อง

หลักการเหล่านี้จะช่วยให้การธำรงรักษาหวัคเณนเกิดขึ้นอย่างยั่งยืน มีประสิทธิภาพ และสร้างพลังสนับสนุนทางการเมืองในระดับท้องถิ่นได้อย่างมั่นคงต่อเนื่องและยาวนาน

เอกสารอ้างอิง

- ชัตติยา ใจชื่อ. (2565). พฤติกรรมการเลือกตั้งของประชาชนในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธัญญ์นิธิ ศิริพงศ์ไพบูลย์. (2562). การเมืองวัฒนธรรมกับการเลือกตั้งท้องถิ่นในประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์วิจัยการเมืองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- พูนสุข พูนสุขเจริญ. (2560). พฤติกรรมการเลือกตั้งกับบทบาทของหวัคเณน : กรณีศึกษาเทศบาลเมืองในภาคกลาง. วารสารรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 25(2), 115-132.
- มานิต ธีระตันติกานต์. (2564). อุปถัมภ์ทางการเมืองท้องถิ่นไทย: วิถี ความสัมพันธ์ และการเปลี่ยนแปลง. วารสารรัฐศาสตร์ปริทรรศน์, 31(1), 59-78.
- วิทยาธร ท่อแก้ว. (2568). แนวทางการพัฒนาทักษะการสื่อสารของหวัคเณนเพื่อการหาเสียงเลือกตั้งท้องถิ่น. วารสารสังคมพัฒนาศาสตร์, 8(2), 176-188.
- สุกัลลักษณ์ กาญจนขุนดี. (2561). การเลือกตั้งท้องถิ่นกับประชาธิปไตยรากหญ้า. กรุงเทพมหานคร: มติชน.

- โอฬาร ถิ่นบางเตียว. (2563). การธำรงรักษาอำนาจผ่านกลไกชุมชน: กรณีศึกษาการเลือกตั้งผู้บริหาร อบต. วารสารการเมืองท้องถิ่นศึกษา, 18(3), 85-105.
- Bourdieu, P. (1986). The forms of capital. In J. Richardson (Ed.), *Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education* (pp. 241-258). Connecticut: Greenwood.
- Deci, E. L. & Ryan, R. M. (1985). *Intrinsic motivation and self-determination in human behavior*. New York: Springer.
- Fox, J. (1992). Democratization and local power: The politics of adjustment in Mexico. *WorldDevelopment*, 20(9), 1403-1417.
- Gonzalez-Ocantos, E. (2021). *The Digital Transformation of Political Clientelism: New Technologies and Old Practices*. London: Oxford University Press.
- Hetherington, M. J. (2005). *Why Trust Matters: Declining Political Trust and the Demise of American Liberalism*. New Jersey: Princeton University Press.
- Hicken, A. & Nathan, N. L. (2023). *The Political Logic of Poverty Relief: Electoral Strategies and Social Policy in Southeast Asia*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Keefer, P. & Khemani, S. (2005). Democracy, public expenditures, and the poor. *World Bank Research Observer*, 20(1), 1-27.
- Kitschelt, H. & Wilkinson, S. (2007). *Patrons, Clients and Policies: Patterns of Democratic Accountability and Political Competition*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Lasswell, H. D. (1948). The structure and function of communication in society. In L. Bryson (Ed.), *The Communication of Ideas* (pp. 37-51). New York: Harper and Row.
- Mansbridge, J. (2003). Rethinking representation. *American Political Science Review*, 97(4), 515-528.
- Mares, I. & Young, L. (2023). *Conditional Compliance: The Politics of Vote Buying and Electoral Corruption*. Illinois: University of Chicago Press.
- Mauss, M. (2000). *The Gift: The form and reason for exchange in archaic societies* (W. D. Halls, Trans.). New York: W.W. Norton.
- McNair, B. (2011). *An Introduction to Political Communication*. (5th ed.). New York: Routledge.
- Nelson, M. H. (2010). Local Government Reform in Thailand. In J. Funston (Ed.), *Divided Over Thaksin* (pp. 115-138). Terrace: ISEAS Publishing.
- Putnam, R. D. (2000). *Bowling Alone: The Collapse and Revival of American Community*. New York: Simon & Schuster.

- Schaffer, F. C. (2007). Elections for sale: The causes and consequences of vote buying. Colorado: Lynne Rienner Publishers.
- _____ (2020). The Hidden Costs of Political Machines: How Clientelism Undermines Democracy. Cambridge: Cambridge University Press.
- Schenkkan, N. (2018). Digital Authoritarianism in the Local Politics. Washington: Freedom HouseReport.
- Scott, J. C. (1972). Patron-Client Politics and Political Change in Southeast Asia. The AmericanPolitical Science Review, 66(1), 91-113.
- Ufen, A. (2008). Political party and party system institutionalization in Southeast Asia: Lessonsfor democratic consolidation in Indonesia, the Philippines and Thailand. The PacificReview, 21(3), 327-350.
- Verba, S. et al. (1995). Voice and equality: Civic voluntarism in American politics. Massachusetts: Harvard University Press.